

מחשבה קצרה על הדף הרב יחזקאל הרטמן

דף נו

מסכת פנחות דף נו

דברי הזוהר בענין שתי הלחם

“כל שממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו.” ומקשה הגמ' משתי הלחם שאין מהם לאישים ואעפ"כ אסורים בבל תקטירו, ומתרצת דאמנם אין מגופו לאישים, אבל הכבשים שבאים איתם עולים על האישים.

וכן לקמן נח, א אמרינן שיש בשאור מה שאין בדבש, ששתי הלחם הותר מכללו, והיינו שאמנם שתי הלחם עצמם לא קרבים, אבל מה שקרב עמהם דהיינו הכבשים, עולים על המזבח.

והנה בספר הזוהר (תצוה ח"ב דף קפג) איתא שהחמץ הוא כח הרע (ובהמשך כתוב שהוא היצה"ר) וכשיצאו ישראל ממצרים היו בגדר חולים ולא יכלו לאכול חמץ שיש בו יצה"ר, ורק אחרי כן כשהתחזקו בנפשם, הותרו בחמץ. וממשיך הזוהר דכל שכן שביום השבועות מזדמן הלחם העליון, והוא עושה רפואה בכל, ועל זאת מקריבים חמץ שנשרף באש המזבח, ועוד שני לחמים מביאים, ואותו חמץ שנשרף לא יכול להזיק לעם ישראל.

ותמהים המפרשים שהרי את שתי הלחם אין מעלים על אש המזבח. וכן מובא לתמוה בהגהות על הזוהר בשם מהרח"ו. ועוד תמה, דנראה מן הזוהר, שמביאים ג' לחמים, אחד חמץ ושנים מצה, וזה שקר מפורסם. וכן תמה החיד"א.

מהרח"ו עצמו מתרץ שבגמ' לעיל איתא ששתי הלחם שבאים לבד בלי כבשים, נשרפים, ואפשר לפרש שזה כוונת הזוהר. אך דוחק לפרש שהזוהר קאי במצב שלא הביאו הלחמים כתיקונם.

הרמ"ע מפאנו חיבר "מאמר שברי לוחות", שבה ליישב הסתירות בין הגמ' לזוהר. ושם מביא בתחילת הדברים שאנו עושים תנופה לשתי הלחם כדי להסיר מהם כוחות הרע, ולאחמ"כ נאכלים ע"י הכהנים, כדן קדשי קדשים. מהר"י באסן מביאו, וכן הביא הגר"י ענגיל בגבורות שמונים (אות נא) להראות שאכילת כהנים היא כאכילת מזבח ומשלחן גבוה קזכו. דהיינו שלעולם שתי הלחם נאכלים, ואעפ"כ נחשב הדבר כעולה על המזבח, שכך הוא גדר אכילת כהנים. ומה שמשמע בזוהר שיש שני לחמים נוספים, מסביר הרמ"ע מפאנו, שהכוונה לכלול את הלחם חמץ, ויש שני דברים שנשרפים מבחינה רוחנית, אחד מצה בפסח ואחד שתי הלחם בשבועות, ע"ש.

תירוץ נוסף מובא בחיד"א בספרו יוסף אומץ (סי' מג) ובשערי הזוהר מציין לספר נחל עדן מרבי רפאל גורדון (נהר פישון) שמבאר ביתר הרחבה, וע"פ הגמ' דידן:

בגמ' כאן מבוואר שהגם ששתי הלחם אינם עולים על האש, כיון ששני הכבשים שלהם קרבים, נחשב ששתי הלחם קרבים. זה אפוא פירוש הזוהר, ששני הלחמים הנשרפים הכוונה לשני הכבשים.

מוסיף הנחל עדן, ששני הלחמים בנוסף ללחם החמץ, הכוונה לשני העשרונים שבאים כמנחת נסכים עם שני הכבשים. נמצא שיש ג' דברים שעולים על המזבח: שני עשרונים מצה שעם הכבשים, ושתי הלחם שנחשבים במובן מסוים כקרבים על המזבח, אגב הכבשים.

ונגענו רק בקצה היריעה של קושייה זו.

אותו בצפון

ארבעה דברים מתמעטים מצפון: א) שעיר נחשון. ב) השוחט עצמו. ג) קרבן עוף. ד) קרבן פסח.

המשך חכמה (ויקרא א, י) מדייק שדין 'צפון' בתורה נאמר לגבי צאן דוקא ולא לגבי בקר, ומביא הטעם מהמדרש (ויק"ר ב, יא) לפי שצפון מורה על עקדתו של יצחק שצפון אפרו לזכרון לפני ה' תמיד. עקדת יצחק היתה הבחירה החופשית הגדולה ביותר (וביותר לפי מה שכתב בדרשות הר"ן שהקב"ה לא הייב את אברהם להעלות את יצחק, אלא רק ביקש ממנו "קח נא"), ובגמ' ב"ב (כה, ב) איתא שרוח צפונית פתוחה, והיא מורה על בחירה חופשית, וזהו המסירות נפש שאברהם הנחיל לבניו. כתוצאה מאותה בחירה של אברהם, נכנס טבע זה אצל בניו עד שכמעט ניטלה הבחירה מהם, ובטבעם למסור נפש על קידוש ה'. משום כך דוקא אצל צאן נזכר צפון שהוא מורה על עקידת יצחק והאיל שקרב תמורתו, משא"כ בקר מזכיר את חטא העגל, ולא הזכירה שם התורה צפון.

וזה הטעם שבעוף אין דין צפון, והטעם שלא לומדים זאת מבהמה, אמרו בגמ' דבבהמה יש דין כלי משא"כ בעוף. והקשו התוס' דהרי מצינו בגמ' בקידושין (לו, ב) דהרי בגמ' שם למדו עוף מבהמה, אלא שדוקא לגבי צפון יש הדגשה על הכלי, דכאמור במשך חכמה הצפון מורה על העקידה והיה שם כלי - מאכלת.

ממשיך המשך חכמה שזה הטעם ששעיר נחשון לא בעי צפון, דנחשון מסר עצמו בקריעת ים סוף, ואיתא בתוספתא ברכות (ד, טז) מפני מה זכה יהודה למלכות, לפי שקפץ נחשון ושבתו לתוך הים וקידש שמו של מקום, לכן אינו טעון להזכיר עקידתו של יצחק, שכן היה לו מסירו"נ עקה"ש בים. [אלא שקצת קשה שהרי שעיר נחשון אינו רק נחשון אלא כל הנשיאים, ואפשר שכל הנשיאים הלכו בעקבות נחשון].

העולה מדברי המשך חכמה שצפון בא להזכיר עקידת יצחק.

ועתה נבאר הדין הנוסף שהשוחט אינו טעון צפון.

שיעור זה מוקלט בכ"א אדר היא"צ של רבי אלימלך מליז'נסק. בנעם אלימלך (פרשת נשא) מביא שענין שחיטה כשירה בזר היינו "הזר הוא מי שעדיין לא בא אל מדרגות הצדיק ויש לו עדיין לתקן חטאת נעוריו, כשר ונכון לו שיהא הוא שוחט הדינים דהיינו ע"י התאמצותו לשבר כח התאוות הגשמיות המדובקין בו מנעוריו, וביותר בעת התפילה שהיא במקום קרבן, ומחמת החטאים אשר עדיין לא נתקנו הם מעכבים אותו בתפילתו שבלתי אפשר לו להתפלל במחשבה טהורה וזכה, וצריך עבודה גדולה לשבר כח המחשבות זרות ועי"ז הוא שוחט הדינים שלא ישלטו בו, אבל מי שרוצה להמשיך השפעות צריך להיות במדרגת כהן שהוא חסד, וזהו 'מקבלה ואילך' פי' שרוצה לקבל שפע ורחמים, 'מצות כהונה', מצותו עליו שיהא כהן במדת חסד."

כלומר, ש'שחיטה' היא עבודת הסרה מרע, וזה שייך לזר. אבל 'קבלה' שהוא ענין ההשפעה, זה שייך רק למי שהוא מחובר לחסד העליון.

כשנצרך הדברים למשך חכמה, נמצא הכל עולה באופן נפלא. יצחק אבינו הוא עמוד העבודה, וכיון שצפון בא להזכיר עקידת יצחק, השוחט עצמו אינו טעון צפון, דהשוחט עצמו הוא כנגד מי שעדיין לא הגיע למדרגת צפון, אלא הוא במדרגת זר שעוסק בהסרת הרע.

כי כל שאור וכל דבש

יש להבין מדוע דוקא שאור ודבש נדחו מעל המזבח.

בדעת זקנים מבעלי התוס' כתב: "לפי שאמר הקב"ה על כל קרבנך תקריב מלח, והללו אין מקבלין מלח".

ובבע"ה: "לפי שיצה"ר דומה לשאור, ומטעם זה ג"כ הזהיר על הדבש שיצה"ר מתוק לאדם כדבש".

וכשמצרפים ב' הנקודות יחד נמצא דהמלח מסמל ענווה ושלמות, ושאור ודבש מסמלים את הגבהות, ועל כן אינם שייכים למזבח שאינם מתחברים ל"מלח".

וביתר הרחבה מבואר בספר תולדות יעקב יוסף (פרשת ויקרא), ששאור ודבש מייצגים שני סוגי יצה"ר. השאור מסמל התפארות והתנשאות. דבש מסמל יצה"ר של הנאות ועצלות. אסור להביא לעבודת ה' שני סוגי יצה"ר אלה.

ונצרך מה שמוזכר בשם הרבי מקאצק (בספר 'אמת מקאצק תצמח') שדרש על פסוק זה - "לא עבודת ה' גסה בבחינת שאור, ולא עבודה של התקרבות יתרה (היימשי), בבחינת דבש מתוק". אדם צריך לדעת שעבודת ה' היא ביראה ובענווה.

וממשיך התולדות י"י שזהו המשך הפסוק: "קרבן ראשית תקריבו", ר"ל כשהוא בבחירתו שהוא ראשית ימיו, בזה רשאי להקריב גם שאור ודבש שיהיה תורתו להנאותו, כדי שאח"כ יבא לשמו. ומ"מ אל המזבח לא יעלו לריח ניחוח, כל זמן שעושה להנאות עצמו, כי אם כדי שיבוא אח"כ לשמו.

ובגמ' כאן אמרו, שיש מקום לשאור בשתי הלחם ושם הותר מכללו למזבח. משא"כ דבש מעולם לא עולה למזבח, ורק בשיירי המנחות הנאכלים לכהנים. ולבאר דבר זה יש לצרף מה שביאר רבי צדוק הכהן (רס"סי לילה אות לה) בדרש הפסוק "ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים" דהכוונה לשני מיני היצה"ר הנ"ל, האחד גאווה ועזות והתנשאות ורדיפה אחר ממון וכבוד, ואדם כזה נקרא "אובד", ששקוע לגמרי בדברים אלה, והוא שייך לארץ אשור ועשיו. מצד שני יש יצה"ר של הנאות, והוא נקרא "נידח" ולא אבוד, שכן אין לו באמת עסק רציני אלא דמיונות בעלמא. והוא נקרא "בארץ מצרים" מקום התאוות.

ובזמן הגאולה, מי שישבו ראשון הוא "האובדים בארץ אשור", מפני שאדם הרודף אחרי דברים, ואינו מתעצל, יותר קל להפכו לקדושה. להסב את כוח הרדיפה שלו לעניני קדושה. אך השקוע בדמיונות ותענוגי עצלות, קשה לסגל לו טבע של רדיפה אחר הקדושה. ולכן "הנדחים בארץ מצרים" יבואו רק אחרי כן.

עפ"י זה ליישב כך. שאור לא מביאים למזבח כלל, אך יש מקום שהוא מצטרף לעבודת ה', שהוא לעתיד לבוא. וחג השבועות מסמל את השם אחד, ואת הגילוי העתידי (כמו שהיה במתן תורה, כדנתבאר לעיל). ועל כן ביום זה מביאים שתי הלחם מן החמץ. הרי שהשאור יכול להצטרף לעבודה. ע"י שהופכים את כוח הריצה לרע, לריצה לטוב.

אך דבש שמסמל את התענוגים והעצלות, אינו קרב לעולם על המזבח. ואמנם בשיירי המנחות שאז הכהנים נמצאים במצד של מנוחה מהעבודה, אז יש מקום לדבש - למשחה לגדולה כדרך המלכים.

שיפה ונתינה

"לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה", ודרשינן ד'שימה' היא אפילו במשהו, ואילו 'נתינה' היא חשובה.

החיד"א בפתח עיניים מצייין לכלי יקר בתחילת פרשת ראה, שם נאמר בפרק ב (פסוק ה) "כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלקיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם, לשכנו תדרשו ובאת שמה", ובהמשך (פסוק יא) נאמר "והיה המקום אשר יבחר ה' אלקיכם לשכן שמו שם, שמה תביאו את כל אשר אנכי מצוה אתכם", ומדוייק שיש כאן שני מקומות, והמפרשים מבארים שהפסוק הראשון מדבר על

משכן שילה, והשני על בית עולמים. אחת הראיות לכך היא, שבפסוק קמא נאמר "לשום" - שימה בעלמא. ובפסוק בתרא נאמר "לשכן" - דמשמע יותר בקביעות. אך הכלי יקר אינו מסכים לכך, שהרי לגבי תורה נאמר "ולמדה את בני ישראל שימה בפייהם", וכי התורה היא שימה זמנית!! אלא שמעינן ששימה אינה זמנית.

והחיד"א מעיר מוסגיין, דתלמוד ערוך ששימה אינה נתינה גמורה. ומה שהקשה הכלי יקר מהפסוק "שימה בפייהם", מיישב החיד"א דלגבי תורה אמרינן "התעניף עיניך בו ואיננו", ובקלות משכח תלמודו, ומוכרח האדם לחזור שוב ושוב, ולכן נאמר בה שימה שאינה נתינה גמורה, לפי שצריכה חיזוק תמיד.

ובענין החילוק בין שימה לנתינה, מצינו רעיון נאה אצל המהר"ל ד"סקין, האדר"ת (לשכת חשאים), והאמרי אמת (ליקוטי יהודה) - ע"פ הגמ' כאן.

בפסוק נאמר על מכות מצרים "לא ישימם בך ונתנם בכל שונאיך", ומדוייק הדבר היטב, שאצלך אפילו שימה בעלמא לא תהיה עליך, ואצל שונאיך תהיה נתינה קבועה.

והאדר"ת מושיך ומבאר דבברכת הצדיקים אומרים "ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת, ושים חלקנו עמיהם", כלומר לצדיקים אנו מבקשים "נתינה", אך עלינו אין אנו מחשיבים עצמנו כצדיקים, ולכן מבקשים רק כעניים בפתח, "שימה" בעלמא. אמנם על תורה נאמר "הרחב פיך ואמלאהו" (ברכות ג א), לפי"ז מעיר האדר"ת שהנוסח שאומרים בובא לציין "וישם בלבנו אהבתו ויראתו", אינו נכון, ויותר ראוי לומר לשון נתינה, "ויתן בלבנו אהבתו ויראתו", כי בתורה אנו מבקשים נתינה גמורה. ומצא כן בסידור הרמב"ם.

הגשה בפניה

יש מנחות שטעונות הגשה לקיר המזבח. ולרבי שמעון מנחת כהנים ומנחת כהן משיח אין בהם הגשה, דכל שאין בו קמיצה, אין בו הגשה.

מה הביאור בענין ההגשה, ומדוע לרבי שמעון הגשה תליא במה שטעונה קמיצה.

ועוד חזינן שההגשה היא ענין עיקרי במנחה, דבמלאכי (ג ג) נאמר: "וישב מצרף ומטחר כסף וטיהר את בני לוי וזיקק אותם כזהב וככסף והיו לה' מגישי מנחה בצדקה". משמע שעיקר המעלה של העבודה הוא להיות מגיש מנחה, ובאמת יש להבין מה ענינה.

הרש"ר הירש זצ"ל (ויקרא פרק ב ח-ז) מבאר דבר נפלא. הגשה עושים במנחה לפני הקמיצה, בשעה שיש בתוכה את הקומץ ואת השיריים העתידיים. ההגשה באה לבטא שגם החלק הקרב בגדר 'עבודה', וגם החלק שאנו נהנים ממנו, הכל שייך לה'. ויתירה מזו, אין סתירה בין ההנאה של האדם ובין עבודת ה', שמתוך הקדושה יש חלק אחד שהולך למעלה, וחלק אחר שהולך אל האדם להנאתו. ההגשה מבטאת שהכל מהקב"ה, וכלשון הפסוק (דברי הימים א כט, יד) "כי ממך הכל ומידך נתנו לך".

על הפסוק (בראשית יח, ג) "ויגש אברהם", מפרש רש"י שהגשה היא לשון תפילה. ומתאימים הדברים לענין ההגשה שנתבאר, שמבטאת הכנעה. עצם העמידה לפני ה' היא הכנעה, וכפי הדין שצריך לראות את עצמו כעומד לפני המלך. ובכך מבטא שהכל תלוי בו.

ועל כן רק דבר שיש בו שיריים לכהנים, צריך הגשה. אך מנחה שכל כולה עולה לגבוה, אין צורך בהגשה, שהרי ברור שהוא שייך לגבוה.

מעתה י"ל בביאור הפסוק במלאכי, שאכן עיקר ההגדרה של שבט לוי הוא שהם מגישי מנחה, שמהזירים את כל תורה להקב"ה. והפסוק מדבר על אלו שנתערב בהם פסול במשפחה, ושתיהם טהרה הם יכריזו קבל עם שהכל שייך לבורא העולם.

אלו דבריו הנפלאים של הרש"ר הירש. ויש עוד להאריך בזה.